

Uchovat historickou paměť pedagogické komunity

Zdena Jesenská

Náš vztah a s ním související přístup k uplynulým čtyřiceti letům vědecké komunity pedagogů považují za rozpačitý, problematický a hlavně málo diskutovaný. Hodnocení tohoto vztahu jsou zatím jen dílčí a ojedinělá. Prof. Kotásek na konferenci Proměny pedagogiky v úvodním referátu řekl, že současnost není nakloněna řešit soudobé problémy s využitím minulosti. (Kotásek, 2005) Ve sborníku ke svému životnímu jubileu se vyjádřil otevřeně a přesně: „Dnes mají mnozí sklon minulost buď zapomenout, zapřít, nebo retušovat.“ (Kotásek, 2004)

Velmi výrazně otevřelo tento problém 3. číslo časopisu *Pedagogika* v roce 2004. Pozornost si zaslouží především stati doc. Vyskočilové, prof. Rýdla, doc. Koti. Úvodník doc. Koti se ptá palcovým titulkem: Kdo hodí kamenem ... Jsem přesvědčena, že ve vztahu k minulosti naší pedagogické komunity nejde o „házení kamenů“, ale především o velmi důležitou věc – o uchování historické paměti naší pedagogické komunity.

Hrozí zde nebezpečí z prodlení. Stejně jako dobové dokumenty nebo archivní materiály jsou totiž důležité konkrétní vzpomínky, individuální osudy a prožitky uchované v paměti jednotlivých účastníků minulých dějů. Právě ty se s přibývajícím časem postupně vytrácejí a některé byly už nenávratně ztraceny – odešly spolu se svými nositeli. Co lze udělat pro uchování této historické paměti naší komunity?

Bylo by možno využít metodu, s níž pracuje soudobá historiografie a je známá pod názvem *orální (vyprávěná) historie*.¹ Její rozvoj je součástí obecné tendence uplatňovat ve výzkumu vedle kvantitativních metod hojněji též metody kvalitativní. V historiografii jde o snahu zachytit zkušenosti a prožitky konkrétních lidí v rámci velkých historických procesů. Metodologicky jde o biografický výzkum, který se na základě výzkumného projektu realizuje v rozhovoru dvou lidí, tazatele a vypovídajícího-narátora, a to zpravidla ve dvou sezeních. Výpověď narátora se zaznamenává na zvukový nosič. Po přepsání a zredigování většího počtu takových záznamů se zpravidla zpracovává tzv. interpretační studie, při čemž se může uplatnit nejen erudice historika, ale i psychologa, sociologa a v našem případě samozřejmě

¹K uvedené metodě lze doporučit např.:

VANĚK, M., a kol. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: FF UP Olomouc, 2003.

pedagoga. Tematicky spjaté záznamy výpovědí a jejich interpretační studie se zpravidla publikují, nebo mohou zůstat jen uloženy na pracovišti výzkumu.

Zdálo by se, že nejde o nic nového – děláme přece medailony jubilantů, rozhovory s učiteli, kteří popisují vývoj své školy nebo lokality v minulosti. Orální historie se snaží o něco jiného. Předmětem výzkumu jsou zde vyprávěné životní příběhy, nikoli historické okolnosti. (Ty jsou zkoumány jinými historiografickými metodami.) Historické události do výpovědi samozřejmě prolínají, narátor se o nich zmiňuje, ale výpovědní hodnotu má narátorův prožitek určitého historického procesu. Narátor, veden záměrem výzkumu, vypráví příběh svého života v profesi ve vymezeném období: oč usiloval, jaké měl možnosti volby, co ho motivovalo, kdo mu pomáhal a kdo škodil, jaké byly jeho úspěchy a neúspěchy. Prostřednictvím jedince se tak můžeme více dovědět i o společnosti sledovaného období jako celku. Konkrétní osudy lidí jsou prezentovány jako možný způsob komunikace minulosti s přítomností.

Za takovým výzkumným záměrem musí ovšem stát nejen odborníci, v našem případě pedagogové a historikové, ale též důvěryhodná instituce. Pokud se mezi členy ČPdS najdou zájemci o tuto práci, měla by se ČPdS stát garantem. Jejím úkolem by bylo uzavřít s narátory příslušné smlouvy, které by garantovaly zacházení s poskytnutými informacemi podle zákona na ochranu osobních dat. Dále by měla ČPdS usilovat o získání prostředků na přepis zvukových záznamů a na další nevelké výdaje spojené s realizací projektu.

Poznámka na závěr: V průběhu sjezdu ČPdS se na základě tohoto diskusního příspěvku přihlásili dva zájemci o práci tazatele (docenti-historici) a tři zájemci o roli narátora, vhodní svou životní zkušeností. Další zájemci o spolupráci na projektu „Uchovat historickou paměť pedagogické komunity“ jsou vítáni!

Literatura

- KOŤA, J. Otázka viny aneb Kdo hodí kamenem... *Pedagogika* 2004, č. 3, s. 199–201.
- KOTÁSEK, J. Snahy o vytvoření vědecké komunity v české a slovenské pedagogice v letech 1964–1970. In PROKOP, J., RYBIČKOVÁ, M. (ed.) *Proměny pedagogiky*. Brno: Konvoj, 2005, s. 12–30
- KOTÁSEK, J. Česká pedagogika v proměnách času: ohlédnutí a perspektivy. In WALTEROVÁ, E. *Česká pedagogika: proměny a výzvy*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2004, s. 75–95.

JESENSKÁ, Z. Uchovat historickou paměť pedagogické komunity. *Pedagogická orientace* 2005, č. 4, s. 79–80. ISSN 1211-4669.

Autorka: Doc. PhDr. Zdena Jesenská, CSc., dlouholetá aktivní členka ČPdS, Praha, pso@centrum.cz